

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 169 (1742), 12 grudnia 2018 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski • Bartosz Wiśniewski • Rafał Tarnogórski

Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Anna Maria Dyner • Sebastian Płóciennik • Patrycja Sasnal

Justyna Szczudlik • Jolanta Szymańska • Marcin Terlikowski • Tomasz Żornaczuk

Współpraca samorządowa między Polską a państwami Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej

Patrycja Sasnal, Adriana Skorupska

Bliski Wschód i Afryka Północna to nie tylko perspektywiczny rynek dla polskich przedsiębiorców, ale też kierunek współpracy dla miast i województw. Na szczególne zainteresowanie polskich samorządów – ze względu na swoją strukturę – zasługują państwa federalne (Zjednoczone Emiraty Arabskie) i zdecentralizowane (np. Tunezja). Organizacja wystawy światowej Expo w Dubaju w 2020 r. jest okazją do włączenia się samorządów w promocję Polski w regionie oraz do nawiązania kontaktów z władzami lokalnymi krajów arabskich. Współpraca samorządów może wesprzeć stosunki bilateralne na poziomie centralnym.

Charakterystyka regionu pod względem potencjału współpracy z samorządami. Większość państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (BWiAP, bez [Izraela](#)) charakteryzuje się dużym stopniem centralizacji. W największym państwie regionu – Egipcie – ostatnie wybory samorządowe odbyły się w 2008 r., a kolejne planowane są na 2019. Gubernatorów prowincji wybiera i mianuje prezydent, a innych urzędników lokalnych – premier. Nawet w państwach, gdzie rady prowincji, okręgów i gmin wybierane są w wyborach bezpośrednich, w praktyce urzędy te są uzależnione od władz centralnych (Algieria) lub mają ograniczone kompetencje (Liban). Wyjątkami są federacja Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA) i kraje reformujące administrację terytorialną (np. Oman, Tunezja). W Tunezji w maju br. odbyły się pierwsze od 1957 r. wybory samorządowe.

Współpraca samorządowa z państwami BWiAP może być potencjalnie łatwiejsza niż z innymi pozaeuropejskimi partnerami, ponieważ wiele państw regionu jest objętych polityką sąsiedztwa UE. Daje to dostęp do unijnych instrumentów współpracy, wspiera wymianę gospodarczą dzięki niższym stawkom celnym i ułatwia podróżowanie. Dzięki unijnemu porozumieniu lotniczemu z Jordanią i Marokiem Polska ma z tymi państwami tanie i bezpośrednie połączenia. UE negocjuje kolejne porozumienia z Tunezją i Libanem.

Region BWiAP jest zróżnicowany pod względem zamożności i lokalnych potrzeb. Komplementarność gospodarcza na poziomie samorządów dotyczy tylko wybranych dziedzin. Na przykład w bogatych ZEA, Katarze i Kuwejcie poszukiwane są usługi z zakresu służby zdrowia – perspektywiczna dla polskich samorządów może być więc tzw. turystyka zdrowotna. Ułatwieniem są bezpośrednie loty z Warszawy do Dohy i Dubaju. Ponieważ BWiAP to region młody (ponad 60% populacji ma mniej niż 30 lat), perspektywiczna będzie też współpraca edukacyjna.

Dotychczasowe doświadczenia i problemy. Inicjatywy województw związane z BWiAP koncentrują się na organizacji seminariów eksperckich dla lokalnych przedsiębiorców w Polsce, misjach gospodarczych i udziale w targach. Przykładowo polsko-egipskie seminarium gospodarcze w 2017 r. zostało zorganizowane przez samorząd województwa mazowieckiego z udziałem przedstawicieli egipskiego biznesu przy okazji wizyty w Polsce egipskiego ministra handlu i przemysłu. Regionem BWiAP zainteresowane jest też

województwo łódzkie. W październiku 2018 urząd marszałkowski zaprosił przedstawicieli łódzkich start-upów do udziału w 38. Gitex Technology Week w Dubaju.

Po zniesieniu sankcji na Iran na początku 2016 r. misje gospodarcze i seminaria dla przedsiębiorców lokalnych zorganizowało m.in. województwo dolnośląskie wraz z lokalną izbą gospodarczą. Kontakty dobrze się rozwijały m.in. dzięki ugruntowanej marce, jaką miała Polska w tym państwie od lat 70. W lutym 2018 r. burmistrz Teheranu Mohammad Ali Najafi zachęcał w Warszawie polskie firmy do inwestowania w projekty unowocześnienia Teheranu (*smart cities*).

Pojawiały się też pojedyncze inicjatywy wspierające procesy decentralizacyjne np. w Tunezji. W październiku 2014 r. delegacja władz Tunisu zapoznała się z działalnością samorządu w Płońsku. W 2017 r. mer Tunisu przyglądał się warszawskim rozwiązaniom lokalnym, w tym budżetowi partycypacyjnemu. Brakuje jednak instrumentu finansowego, z którego samorządy mogłyby korzystać, by prowadzić większe projekty związane z przekazywaniem doświadczeń czy organizacją szkoleń. Takie narzędzia mają organizacje pozarządowe: np. szczecińska Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej prowadzi warsztaty dla Tunezyjczyków nt. lokalnej aktywizacji obywatelskiej.

Ważnym narzędziem współpracy są partnerstwa miast polskich z palestyńskimi. Palestyna jest biorcą polskiej pomocy rozwojowej, co daje dodatkowy impuls współpracy lokalnej. Z trzech partnerstw – Lublin–Ramallah, Częstochowa–Betlejem, Poznań–Nablus – pierwsze funkcjonuje najprężniej. Od 2015 r. lubelski Teatr Andersena współpracuje z palestyńskimi teatrami Yes i Al-Harah (wspólne przedstawienia, warsztaty, festiwale). W kwietniu 2018 r. przedstawiciele Lublina złożyli wizytę w Ramallah, szukając możliwości współpracy w dziedzinie ochrony środowiska, kultury, IT i turystyki. Ostatni sektor jest szczególnie ważny – rocznie ponad 100 tys. Polaków odwiedza Izrael i Palestynę, w tym Betlejem, partnera Częstochowy. Miasta organizują warsztaty dla szkół muzycznych i koncerty. Biorąc jednak pod uwagę intensywny ruch turystyczny do Betlejem, partnerstwo to nie wykorzystało swojego potencjału.

Porozumienie o współpracy Krakowa z marokańskim Fezem podpisano w 1986 r., a odnowiono w 2010, m.in. w dziedzinie ochrony zabytków i współpracy naukowej. Małopolska i Wielkopolska od kilku lat współpracują z irackim Kurdystanem. Kooperacja ta przełożyła się np. na poszerzenie obecności firm z Wielkopolski w Iraku i – szerzej – na Bliskim Wschodzie (m.in. branża budowlana i spożywcza).

Oprócz wyzwań wynikających z odległości kulturowej i geograficznej (koszty podróży, słabsza znajomość partnerów) na współpracę wpływa niepewność polityczna (np. wokół Iranu, gdzie jest dużo perspektyw współpracy) oraz percepcja społeczna – wg badań opinii mieszkańcy regionu nie są pozytywnie postrzegani przez Polaków.

Możliwe fora i instrumenty współpracy. Samorządy mogą już teraz wykorzystać planowaną na 2020 r. wystawę Expo w Dubaju. Wszystkie województwa potwierdziły chęć udziału w dniach regionalnych. Podlasie w ramach promocji już w październiku 2018 r. gościło dziennikarzy z ZEA. Wystawa jest też szansą dla uczelni wyższych – politechniki mogą wysłać studentów na staż zawodowy przy budowie polskiego pawilonu. W ZEA siedziby mają znane firmy architektoniczne, co może się przełożyć na ściślejsze kontakty polskich uczelni. ZEA szukają partnerów do realizacji planu rozwojowego „Stulecie 2071”. Polska znalazła się wśród sześciu państw priorytetowych tego planu – to kolejna płaszczyzna działania dla polskich samorządów.

Istotnym forum dyskusji i współpracy są UE i międzynarodowe stowarzyszenia. Województwa dolnośląskie i kujawsko-pomorskie oraz Gdańsk i Bydgoszcz są, wraz z partnerami z Afryki Północnej, członkami ALDA (European Association for Local Democracy), organizacji zorientowanej na wzmocnienie i rozwój demokracji lokalnej. Przewodniczącym Komisji ds. Zrównoważonego Rozwoju Terytorialnego w Eurośródziemnomorskim Zgromadzeniu Samorządów Lokalnych i Regionalnych (ARLEM), utworzonym przez Komitet Regionów UE, jest marszałek Olgierd Geblewicz (zachodniopomorskie). Ważnym instrumentem są zagraniczne biura handlowe PAIH w Algierii, Maroku, ZEA, Arabii Saudyjskiej i Egipcie.

Wnioski i rekomendacje. Współpraca samorządowa z BWiAP jest wciąż niewielka w porównaniu np. z Chinami. Jednak rozwój regionu (ok. 3% rocznie), wydarzenia międzynarodowe (Expo) oraz poszukiwanie nowych rynków dla polskich przedsiębiorców mogą przełożyć się na większą aktywność samorządów i wesprzeć promocję Polski, a w dłuższej perspektywie przynieść też lepszy bilans handlowy. Szczególne istotne będzie w tym względzie dobre dopasowanie oferty do państwa i partnerów, identyfikacja potrzeb i nisz dla polskiego know-how oraz produktów, np. sprofilowanie promocji firm do konkretnych branż: spożywczej, designu, meblarskiej, turystyki medycznej, edukacji. Polskie ośrodki turystyczne, szczególnie nadmorskie, powinny zbadać możliwość partnerstwa z turystycznymi miastami BWiAP – np. w egipskich Szarm el-Szejk i Hurghadzie w okresie od stycznia do sierpnia 2018 r. wypoczywało ponad 100 tys. Polaków.

Trwająca już współpraca samorządowa może też służyć wzmocnieniu stosunków Polski w sytuacji, gdy intensywniejsze kontakty z danym państwem na poziomie centralnym są utrudnione (np. Iran). W przypadku Palestyny odważnym ruchem ze skutkami dla zwiększenia widoczności Polski w regionie byłoby podjęcie partnerstwa z miastem Gaza (europejskimi partnerami Gazy są m.in. Dunkierka, Turyn, Tromsø, Barcelona). Wspólna inicjatywa europejskich miast partnerskich dla Gazy może się przełożyć na polepszenie sytuacji humanitarnej w tym mieście.